

นวัตกรรมทางสังคมในการจัดการและเพิ่มมูลค่าขยะชุมชน เพื่อรองรับการท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์

Social innovation in managing and adding value of community waste to support tourism in Buriram Province

กัลยาณี ชีระวงศ์ภิญโญ^{1*} นพดล ชีระวงศ์ภิญโญ¹ และ สาคร ปลื้มรัมย์²

Kanlayanee Theerawongpinyo^{1*}, Noppadon Theerawongpinyo¹, and
Sakorn Pleamram²

Received: 18 June 2022

Revised: 14 July 2022

Accepted: 9 August 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการขยะชุมชนและมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และเพื่อศึกษาการเพิ่มมูลค่าขยะชุมชนรองรับการท่องเที่ยว โดยใช้วิทยานิพนธ์เชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งของไทยและต่างประเทศและยังมีกระบวนการเปรียบเทียบกฎหมาย ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึกและมีการจัดเวทีการสนทนากลุ่ม เพื่อนำมาวิเคราะห์ทางนิติศาสตร์และ สังคมศาสตร์ จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า แม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะ ไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย ของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 หรือพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และ กฎหมายท้องถิ่น เช่น พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหาร ส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แต่กฎหมายดังกล่าวเน้นมุ่งเน้นการจัดการขยะที่ปลายทาง จึงมีลักษณะเป็นการกำหนด

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

¹ Assistant Professor Dr., Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University

² ดร. นักวิชาการอิสระ

² Dr. Independent Scholar

* Corresponding e-mail: kanlayanee.th@bru.ac.th

งานวิจัยเรื่องนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

หน้าที่ให้กับรัฐและราชการส่วนท้องถิ่นแต่เพียงฝ่ายเดียวในการจัดการขยะตั้งแต่เก็บ ขน และกำจัดขยะ แต่ไม่มีกฎหมายกำหนดหน้าที่ให้กับประชาชนในการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางอย่างชัดเจนดังเช่นต่างประเทศ ถึงแม้จะมีกระทรวงสุขลักษณะการจัดการมูลฝอยทั่วไป พ.ศ. 2560 ข้อ 5 ที่ให้ผู้ก่อมลพิษต้องคัดแยกมูลฝอย และให้อำนาจราชการส่วนท้องถิ่นในการออกข้อกำหนดของท้องถิ่นให้มีการคัดแยกมูลฝอย แต่กลับพบว่าท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังไม่ออกข้อกำหนดท้องถิ่นในการคัดแยกมูลฝอยภายใต้กฎหมายดังกล่าว ดังนั้นจึงส่งผลให้ไม่มีการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางจึงมีขยะตกค้างในชุมชนและสถานที่ท่องเที่ยวโดยเฉพาะช่วงเทศกาลการท่องเที่ยวต่าง ๆ ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงเสนอแนวทางกฎหมายในการจัดการขยะชุมชน โดยให้ท้องถิ่นออกมาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมให้ครัวเรือนและสถานประกอบการในที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้งตามประเภท และสร้างแรงจูงใจในการคัดแยกขยะโดยวิธีการลดค่าธรรมเนียมในการเก็บขยะชุมชนลง แต่อย่างไรก็ตามหากไม่ปฏิบัติตามก็มีบทลงโทษ นอกจากนั้นต้องมีมาตรการส่งเสริมไปพร้อม ๆ กันด้วยวิธีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงมูลค่าขยะแต่ละประเภทเมื่อคัดแยกแล้วสามารถนำไปขายได้ราคา หรือส่งเสริมการนำมารีไซเคิลและนำกลับมาใช้ใหม่ในแบบต่างๆ

คำสำคัญ: ขยะ การคัดแยกขยะ การเพิ่มมูลค่าขยะ

Abstract

The research study on Social innovation in managing and adding value of community waste to support tourism in Buriram Province, In this research aimed to study community waste management and related legal measures, study the value added of community waste to support tourism. By using qualitative research include with Document Research and Comparative Law Method, In-Depth Interview, Focus group. The research result found that although Thailand has many laws related to waste management such as Public Health Act B.E. 2535, Cleanliness and Orderliness Act, B.E. 2535, National Environmental Quality Promotion and Conservation Act, B.E. 2535, Municipality Act, Subdistrict Council and Subdistrict Administrative Organization Act. But that law focuses on waste management at its destination. Therefore, it has the characteristics of defining the duty to the state and local government solely on waste management from collecting, transporting and disposing of waste. But there is no law that clearly defines the duty for people to separate waste from the source as in other countries. Despite the Ministerial Regulation on General Solid Waste Management, B.E.

2560, Article 5, which requires the solid waste builder to separate the solid waste and empowers the local government to issue local regulations for solid waste separation. But found that most localities have not yet issued local regulations on solid waste separation under the law. Therefore, it results in no waste sorting at the source until there is residual waste in communities and tourist sites, especially helping various tourism countries. Therefore, this research proposes a legal approach to community waste management. By requiring the locality to issue legal measures to encourage households and business establishments in various tourist attractions to sort waste before disposing by type and create incentives for waste separation by reducing community waste collection fees. However, if there do not comply, there must be penalties. In addition, there must be a measure to promote at the same time by means of disseminating the public to know the value of each type of waste, when sorted, can be sold at a price. or promoting recycling and reuse in various ways.

Keyword: waste, garbage sorting, adding the value of solid waste

บทนำ

ปัญหาขยะเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญประการหนึ่งของประเทศ โดยรัฐกำหนดให้มีพันธกิจในการจัดการสิ่งแวดล้อม ตามพระราชบัญญัติการกระจายอำนาจปกครอง พ.ศ. 2542 มอบภารกิจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการขยะชุมชน เพราะปัญหาการจัดการขยะเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่สุด เนื่องจากประชากรหนึ่งคนผลิตขยะสูงถึง 1.3 กิโลต่อคนต่อวัน แต่ความสามารถในการจัดการขยะอย่างถูกสุขลักษณะของทั่วประเทศได้เพียงร้อยละ 40 ของขยะในเมือง (คำหริ กำป่วนวงศ์, 2562, หน้า 237) ในความเป็นจริงปริมาณขยะของประเทศไทยไม่สูงกว่า

ประเทศที่พัฒนาแล้วอย่าง ฮองกง สิงคโปร์ เกาหลี หรือญี่ปุ่น แต่ความสามารถในการนำของเสียกลับมาใช้ใหม่ทำได้เพียงร้อยละ 22 ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้น (อนุสรณ์ สาวิชัย, 2555, หน้า 3) จึงส่งผลให้เกิดปัญหาปริมาณขยะล้นเมืองและขาดการจัดการที่เหมาะสมและทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ปัญหาสำคัญที่สุด คือขยะชุมชนที่เป็นปัญหาต่อชุมชนอย่างต่อเนื่องในทุกพื้นที่ ประชาชนในประเทศไทยจำนวนกว่า 63 ล้านคน ทำให้เกิดขยะมากกว่า 56 ล้านกิโลต่อวัน กองขยะสามารถพบได้ทั่วไปแทบทุกพื้นที่ ทุกชุมชน ส่งผลกระทบอย่างมากต่อสภาพแวดล้อม เป็นปัญหาที่กระทบในทางลบต่อท้องถิ่นและประชาชนในชุมชน ทั้งด้านสุขอนามัย

และคุณภาพชีวิต รวมถึงมีผลกระทบต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย (อานวย บุญรัตน์โมตรี, 2544, หน้า 3) ในปัจจุบันจากข้อมูลกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อปี พ.ศ. 2563 ประเทศไทยติด 10 อันดับแรกของประเทศที่ปล่อยขยะลงสู่ทะเลมากที่สุดในโลก โดยกว่าครึ่งหนึ่งที่ไหลลงมหาสมุทรนั้นเป็นพลาสติกที่ย่อยสลายยาก และเมื่อปี พ.ศ. 2562 พบว่า ปริมาณขยะที่ประเทศไทยสร้างขึ้นอยู่ที่ 28.7 ล้านตัน ซึ่งมากกว่าปี พ.ศ. 2561 อยู่ 3% โดยถูก คัดแยก ณ ต้นทางและจำกัตัวอย่างถูกต้องรวม 22.9 ล้านตัน แต่ยังเหลือขยะอีก 5.8 ล้านตัน คิดเป็น 20% ของขยะทั้งหมด กลายเป็นปัญหาขยะมูลฝอย จึงเป็นปัญหาที่ทุกคนต้องให้ความสำคัญและร่วมกันแก้ไข

ในขณะที่จังหวัดบุรีรัมย์มีประชากรและนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นทุกปี ไม่ว่าจะเป็นมาจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวและกีฬาในรูปแบบต่าง ๆ โดยจังหวัดบุรีรัมย์มีแหล่งท่องเที่ยวมากถึง 68 แห่ง (สำนักงานสถิติจังหวัดบุรีรัมย์, 2559) ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ วนอุทยานภูเขาไฟกระโดง ละเลิงร้อยรู เขื่อนลำนางรอง อ่างเก็บน้ำห้วยตลาด อ่างเก็บน้ำห้วยจรเข้มาก แหล่งท่องเที่ยวหลุมหินตลอดไปจนถึงเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ ผาแดง และยังมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ ได้แก่ ปราสาทเมืองต่ำ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ปราสาทหนองหงส์ ปราสาทบ้านโคกจิว แหล่งเตาเผาโบราณ ศาลหลักเมือง และพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชการที่ 1 เป็นต้น ส่วนแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ ศูนย์หัตถกรรมผ้าไหมนาโพธิ์

หมู่บ้านทอผ้าไหมอำเภอนาโพธิ์ เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางนันทนาการ ที่สำคัญ ๆ ได้แก่ สนามช้างอารีนาสเตเดียม สนามแข่งรถช้างอินเตอร์เนชั่นแนลเซอร์กิต บุรีรัมย์คลาสเชิล และสวนน้ำเพลย์พาร์ค เป็นต้น โดยจังหวัดบุรีรัมย์มีทั้งนักท่องเที่ยวไทยและต่างชาติในปี 2559 ประมาณ 1,500,254 คน (สำนักงานสถิติจังหวัดบุรีรัมย์, 2559) ส่วนปี พ.ศ. 2561 พบว่ามีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นถึง 2,014,791 คน (buriramguru, 2019) ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าเมื่อจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นการอุปโภคบริโภคก็เพิ่มขึ้น จึงทำให้ขยะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย โดยพบว่าขยะที่เกิดขึ้นทั้งหมดในจังหวัดบุรีรัมย์มีถึง 47,910 ตัน ต่อเดือน แต่จังหวัดสามารถกำจัดได้เฉลี่ยได้เพียง 11,753 ตันต่อเดือนเท่านั้น (สำนักงานสถิติจังหวัดบุรีรัมย์, 2559) ดังนั้นเมื่อนักท่องเที่ยว 1 คน สามารถเพิ่มขึ้นได้ถึง 1.3 กิโลต่อวัน นักท่องเที่ยว 2 ล้านกว่าคนขยะในจังหวัดบุรีรัมย์ก็เพิ่มขึ้นจากปกติถึง 2,619,228 กิโล ซึ่งการจัดการขยะดังกล่าวรวมถึงตำบลหนองกง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ด้วย ปัญหาเช่นนี้นี้หากไม่มีรูปแบบการจัดการขยะที่ดีตั้งแต่ต้นทาง คือตั้งแต่ประชาชนผู้ก่อขยะหรือผู้ก่อมลพิษ จะทำให้ขยะทั้งหมดไปรวมกันที่เดียวกันคือบ่อขยะ เช่นนี้การจัดการหรือกำจัดขยะเหล่านั้นก็จะทำได้ยาก และส่งผลให้มีปริมาณขยะตกค้างเพิ่มสูงขึ้นดังสถิติการจัดการขยะของสำนักงานสถิติจังหวัดบุรีรัมย์ดังกล่าว

จากข้อมูลพื้นฐานของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ในปี 2563 ตำบลหนองกง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ มีประชากร จำนวน 6,345 คน คิดเป็น 1,588 ครัวเรือน จำนวน 11

หมู่บ้าน มีปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในพื้นที่รับผิดชอบจำนวน 2 ตันต่อวัน โดยขยะของตำบลหนองกงดังกล่าวอยู่ในเขตความรับผิดชอบในการกำจัดขยะของเทศบาลเมืองนางรอง ดังนั้นขยะทั้งหมดของตำบลหนองกงดังกล่าวจะถูกนำไปรวมกับขยะที่อยู่ในเขตความรับผิดชอบของเทศบาลเมืองนางรอง โดยพบว่าขยะรวมทุกเขตของเทศบาลเมืองนางรอง คือจำนวน 15 ตัน อยู่ประมาณ 30 ตันต่อวัน แต่ปัญหาการกำจัดขยะของเทศบาลเมืองนางรอง คือปัจจุบันบ่อขยะของเทศบาลถูกปิดอันเนื่องมาจากมีปริมาณขยะที่ล้นบ่อขยะ โดยในปัจจุบันอยู่ในระหว่างการดำเนินการสร้างบ่อขยะแห่งใหม่แต่บ่อขยะแห่งใหม่ก็ยังไม่ได้รับอนุมัติ เนื่องจากประชาชนในพื้นที่คัดค้าน ส่งผลให้เทศบาลเมืองนางรองในปัจจุบันยังไม่มีบ่อขยะในพื้นที่ของตนเอง จึงต้องขนขยะทั้งหมดที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนไปทิ้งยังบ่อขยะของเทศบาลสตึก ซึ่งต้องเดินทางประมาณกว่า 100 กิโลเมตร ทำให้มีค่าใช้จ่ายในการขนและค่ากำจัดอยู่ที่ประมาณ 15,000 บาทต่อวัน หรือประมาณ 450,000 บาทต่อเดือน นอกจากนี้ยังพบว่าบ่อขยะแต่ละแห่งบางครั้งรับขยะเพียง 1 เที่ยว ต่อหนึ่งคันรถ ต่อวันเท่านั้น ไม่อนุญาตให้ขนขยะมาทิ้งยังบ่อขยะได้มากกว่านั้น เพราะมีปัญหาเดียวกันทั่วประเทศคือบ่อขยะจะเต็ม และจะถูกปิดต้องหาพื้นที่ใหม่ จากปัญหาดังกล่าวแน่นอนว่าส่งผลต่อการจัดเก็บขยะของเทศบาลเมืองนางรอง กล่าวคือรถเก็บขยะจะเข้าไปจัดเก็บขยะในชุมชนและหมู่บ้านเพียงหนึ่งถึงสอง

สัปดาห์ ต่อครั้งเท่านั้น เช่นนี้จึงทำให้ขยะเกิดการตกค้างในชุมชนและพื้นที่ท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการจัดการขยะในรูปแบบเดิม ๆ ดังกล่าวยังไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะทำให้การจัดการขยะประสบความสำเร็จ การวิจัยครั้งนี้จะได้ศึกษากระบวนการสร้างนวัตกรรมทางสังคมที่ริเริ่มในการจัดการขยะชุมชน กล่าวคือการสร้างพฤติกรรมทางสังคมในการจัดการขยะที่แตกต่างไปจากพฤติกรรมแบบเดิม ๆ ของครัวเรือนและชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการปรับทัศนคติคนในชุมชนให้รู้จักคัดแยกขยะก่อนทิ้ง ด้วยการสร้างแนวคิดที่ว่าขยะมีมูลค่า และโดยใช้มาตรการทางเศรษฐศาสตร์และทางกฎหมายเข้ามาช่วยในการสร้างรูปแบบการเพิ่มมูลค่าจากการคัดแยกขยะ โดยตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่าหากขยะมีมูลค่าจากการคัดแยกแล้ว จะทำให้ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกิดการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง และสร้างความรักสะอาดในชุมชนและสร้างแรงจูงใจที่มุ่งตอบสนองความต้องการของชุมชนด้วยการเพิ่มมูลค่าขยะจากการคัดแยกและการร่วมกลุ่มในการจัดการขยะ ไม่ว่าจะเป็นธนาคารขยะ หรือกลุ่มออกทรัพยากรขยะ ที่เกิดจากการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมสร้างของคนในสังคม มีจิตสำนึกร่วมต่อสาธารณะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาขยะของชุมชน เพื่อพัฒนาไปสู่การเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่ในการจัดการขยะชุมชนทั้งยังเป็นการรองรับการท่องเที่ยวชุมชนและวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์อย่างยั่งยืนต่อไป และสร้างมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมกับการจัดการขยะ

ของชุมชน ให้เป็นเครื่องมือของรัฐคือท้องถิ่นในการร่วมส่งเสริมการจัดการขยะของชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการขยะชุมชนและมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการขยะชุมชนตำบลหนองกง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อศึกษาการเพิ่มมูลค่าขยะชุมชนรองรับการท่องเที่ยว จังหวัดบุรีรัมย์

วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีวิทยาการวิจัย (research methodology) กำหนดให้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative Research) ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร (documentary research) โดยการนำหลักหลักการบริหารจัดการหลักการพัฒนายั่งยืน หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน หลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluter Pays Principle: PPP) ตลอดจนแนวคิดการจัดการขยะ แนวความคิดการพัฒนายั่งยืนกับสิ่งแวดล้อม แนวคิดการจำกัดสิทธิของประชาชน ประกอบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2540

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 และกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการวิเคราะห์ร่วมกับเอกสารอื่น คือ หนังสือ ตำรา วิจัย วิทยานิพนธ์ และบทความวิชาการเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนใช้กระบวนการการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) สอนทนากลุ่ม (Focus group) และการรับฟังความคิดเห็น (Hearing) แล้วนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วยการวิจัยเอกสาร ทั้งข้อมูลทุติยภูมิตั้งแต่จากกฎหมายเอกสารต่างๆ ประกอบข้อมูลปฐมภูมิ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการลงพื้นที่วิจัยภาคสนามการสนทนากลุ่ม และการรับฟังความคิดเห็น พบว่า การส่งเสริมและพัฒนาพื้นที่ต่าง ๆ เป็นแหล่งท่องเที่ยว แม้จะมีผลดีต่อเศรษฐกิจในด้านต่าง ๆ แต่ก็พบว่ามีปัญหาการเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะชุมชนท่องเที่ยว อันเป็นผลจากการบริโภคที่มีจำนวนมากขึ้น โดยเฉพาะช่วงฤดูการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันการกำจัดขยะของชุมชน โดยเฉพาะตำบลขนาดเล็กกลับไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมเนื่องจากปริมาณขยะที่มากเกินไปกว่าศักยภาพของท้องถิ่น ก่อให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอยตกค้างในชุมชนทำให้เกิดความไม่สะอาด สวยงาม โดยเฉพาะในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ โดยประเภทของขยะมูลฝอย (Waste) ตามหลักวิชาการแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ (1) ขยะอินทรีย์ที่สามารถย่อยสลายได้ เช่น

เศษอาหาร เศษใบไม้ เศษหญ้า (50%) (2) ขยะรีไซเคิล เช่น แก้ว การดาษ โลหะ พลาสติก อลูมิเนียม และยาง (30%) (3) ขยะอันตรายหรือของเสียอันตรายจากชุมชน เช่น ถ่านไฟฉาย หลอดไฟฟ้า (39%) และ(4) ขยะทั่วไป เช่น เศษภา เศษไม้ เศษวัสดุก่อสร้าง เข้าจากการเผาไหม้และอื่น ๆ (17%)

โดยจากการศึกษาพบว่าวิธีการจัดการแก้ไขปัญหามลพิษดังกล่าวสามารถทำได้ โดยวิธีการลดปริมาณขยะจากต้นทางคือจากชุมชนและนักท่องเที่ยวหรือสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ดีในการลดปริมาณขยะในชุมชน แต่อย่างไรก็ตามเมื่อศึกษาทางวิชาการจะเห็นได้ว่ามีวิธีการจัดการขยะชุมชนด้วยกันหลายวิธี แต่จากการลงพื้นที่ศึกษาบริบทของชุมชนพบว่าวิธีการลดปริมาณขยะจากต้นทางที่ชุมชนเสนอคือการเพิ่มมูลค่าขยะชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ว่าหากประชาชนและสถานที่ท่องเที่ยวเห็นว่าขยะมีค่าจะทำให้เกิดการคัดขยะก่อนทิ้ง ซึ่งเป็นแนวทางการลดขยะจากต้นทาง แต่แนวทางในการส่งเสริมให้ประชาชนคัดแยกขยะก่อนทิ้งมีหลายแนวทางด้วยกัน โดยผู้วิจัยจะแนบไปที่มาตรการทางเศรษฐศาสตร์คือหลักการเพิ่มมูลค่าจากการคัดแยกขยะ ประกอบกับหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย ซึ่งการส่งเสริมให้ประชาชนมีการคัดแยกขยะก่อนทิ้งต้องร่วมกันดำเนินการจากทุกภาคส่วน คือ การใช้หลักการมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ผู้ประกอบการ และประชาชน นอกจากมาตรการส่งเสริมแล้วต้องมีเครื่องมืออื่นให้กับภาครัฐในการสนับสนุนการจัดการขยะชุมชน ซึ่งเครื่องมือที่ดีของ

รัฐคือกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตามการออกกฎหมายต้องตั้งอยู่บนหลักการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐจะออกกฎหมายฉบับใดที่เข้าไปจำกัดสิทธิของประชาชนต้องตั้งอยู่บนหลักของความเหมาะสมพอดี ไม่สร้างภาระให้กับประชาชนหรือผู้ประกอบการเกินสมควร ดังนั้น การจะจัดการขยะให้ประสบความสำเร็จเพื่อรองรับการท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ต้องเกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคผู้ประกอบการ และภาคประชาชนนักท่องเที่ยว

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงสรุปผลการวิจัยออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการขยะตามกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการจัดการขยะของผู้ประกอบการ และด้านการจัดการขยะของประชาชนในพื้นที่ตำบลหนองกง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

มาตรการทางกฎหมายในการจัดการขยะ

ชุมชน

กฎหมายถือว่าเป็นเครื่องมืออีกหนึ่งของมือของรัฐในการจัดการปัญหาขยะที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ถ้ามีเครื่องมือที่ดีและมีประสิทธิภาพก็สามารถจัดการกับปัญหาได้ดีเช่นกัน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกฎหมายการกระจายอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการกับปัญหาของขยะชุมชนว่าปัจจุบันมีประสิทธิภาพหรือไม่ อย่างไร ดังนั้นสภาวะการณ์ด้านการจัดการขยะตามกฎหมายของกรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงแบ่งประเด็นวิเคราะห์ออกเป็นสองส่วน คือ วิเคราะห์ในส่วนของกฎหมายทั่วไปเกี่ยวกับการ

จัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และวิเคราะห์การจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองกง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. กฎหมายเกี่ยวกับการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ขยะเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมประเภทหนึ่งที่รัฐให้ความสำคัญ โดยกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ว่ารัฐต้องจัดให้มีระบบจัดการและกำจัดขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ ได้ (มาตรา 258 ข.) โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจดูแลและจัดการบริการ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น (มาตรา 250) ส่วนด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะกฎหมายรัฐธรรมนูญก็กำหนดไว้อย่างกว้างๆ ว่าประชาชนก็ต้องให้ความร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งรวมถึงการจัดการขยะชุมชนด้วย (มาตรา 50 (8)) ในขณะเดียวกันรัฐเองต้องมีหน้าที่ตามมาตรา 57 (2) คือ ต้อง “อนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา พัฒนา บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชน และชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ” จากบทบัญญัติดังกล่าวเป็นเครื่องชี้วัดว่าทั้งรัฐและประชาชนต่างมีหน้าที่ที่จะต้องร่วมมือหรือมีส่วนร่วมในการที่จะ

อนุรักษ์ คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ในส่วนของความตระหนักรู้ของประชาชน โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานตามกฎหมายที่มีอำนาจหน้าที่ในการจัดการขยะมูลฝอยในท้องถิ่นของตนเอง

แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายเพียงแต่ให้อำนาจหน้าที่และกำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไขต่าง ๆ แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารขยะมูลฝอยชุมชนตั้งแต่การเก็บ ขน และกำจัดขยะมูลฝอยชุมชน ปัจจุบันมีสองฉบับหลัก ๆ คือ (1) พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 และกฎหมายลูก ซึ่งเป็นกฎหมายเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดทั่วไปในพื้นที่สาธารณะของประเทศ รวมถึงการจัดการสิ่งปฏิกูลมูลฝอย และ (2) พระราชบัญญัติการสาธารณสุข 2535 และกฎหมายลูกอื่น ๆ เจตนารมณ์ในการจัดการสุขลักษณะของกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมของมนุษย์ โดยให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ในการกำกับดูแลและป้องกันเกี่ยวกับการอนามัยสิ่งแวดล้อม เช่น การเก็บ ขน หรือกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลด้วย นอกจากนี้ ยังมีพระราชบัญญัติส่งเสริมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 78 ที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นผู้รับผิดชอบในเรื่อง การเก็บรวบรวม การขนส่ง การกำจัดมูลฝอยที่อยู่ในสภาพของแข็ง ในกรณีที่ไม่ได้อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานอื่นตามกฎหมายเฉพาะ

ดังนั้น การจัดการขยะทั้งการเก็บ ขนและกำจัด กฎหมายกำหนดไว้ให้เป็นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของพื้นที่นั้นๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับรูปแบบองค์กรที่เป็นทั้ง เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล

ตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 ต่างก็เป็นกฎหมายที่มีหลักการและเหตุผลคล้ายคลึงกันคือ การทำให้ขยะลดน้อยลงไปเพื่อรักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของพื้นที่โดยการให้อำนาจหน้าที่แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินการจัดการ เพียงแต่ พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 กำหนดรายละเอียดเพิ่มมากขึ้น โดยการให้อำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะออกข้อกำหนดตามที่กล่าวแล้ว ตามความในมาตรา 34/3 โดยที่สำคัญก็คือ กำหนด วิธีการคัดแยก เก็บ ขนและกำจัด ขยะ ซึ่งจะมีผลทำให้ขยะลดน้อยลงไปได้และง่ายต่อการกำจัดซึ่งในการวิจัยนี้จะได้นำมาใช้เป็นกรณีของการให้ผู้สร้างขยะมีหน้าที่คัดแยกขยะก่อนทิ้ง รวมไปถึงหน้าที่ในการจัดการเก็บ ขน หรือกำจัดขยะของหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับภาคประชาชน ภาคผู้ประกอบการที่ถือว่าเป็นผู้มีส่วนในการเพิ่มขยะเช่นกัน

จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมและการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยมีอยู่หลายฉบับ แต่ละฉบับมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน และมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก และเมื่อพิจารณาบทบทกฎหมายแต่ละฉบับแล้วจะเห็นได้ว่ามีปัญหาที่สำคัญในเรื่องเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่นกรณีของ

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 กับพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 มีความซ้ำซ้อนกันแทบทุกเรื่องไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยทำให้เกิดความสับสนในการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐ นอกจากนั้นยังพบว่ากฎหมายไม่ครอบคลุมการจัดการขยะในทุกขั้นตอน แต่กฎหมายจะเน้นไปที่การจัดการขยะที่ปลายทางเป็นส่วนใหญ่ แต่ไม่กำหนดหลักเกณฑ์การจัดการตั้งแต่ต้นทางเหมือนในต่างประเทศ นี่อาจเป็นต้นเหตุที่ทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถจัดการขยะได้อย่างสมบูรณ์ นอกจากนั้นยังพบว่าแม้จะมีกฎหมายแต่หน่วยงานที่รับผิดชอบกลับยังขาดกลไกในการบังคับตามกฎหมายแบบบูรณาการเนื่องจากกฎหมายมีจำนวนมาก ทำให้ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยที่ไม่ถูกต้องและก่อให้เกิดผลพิษไม่ได้ถูกจัดการอย่างเหมาะสม และที่สำคัญก็คือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งมีขนาดไม่เท่ากัน แต่กฎหมายไม่ได้แยกขนาดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่กำหนดให้มีหน้าที่ต้องเก็บ ขนและกำจัดขยะในพื้นที่ของตนเองเหมือนกัน จึงทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวนมากมีความขาดแคลนทั้งบุคลากร งบประมาณ และความรู้ทางวิชาการยังไม่สามารถจัดการขยะชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ กล่าวโดยสรุปกฎหมายว่าด้วยการจัดการขยะชุมชนในปัจจุบันยังไม่เพียงพอที่จะเป็นเครื่องมือในการจัดการขยะชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากปัญหาดังกล่าวทำให้มาตรการจัดการขยะที่ต้นทางยังถูกมองว่าเป็นงานรณรงค์สร้างความตระหนักให้กับประชาชนซึ่งไม่เพียงพอให้เกิดระบบการคัดแยกขยะได้ และที่สำคัญกฎหมายมีลักษณะขาดสภาพบังคับ ดังเช่นกรณีการประกาศ ละเอียดใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวแต่ไม่มีสภาพบังคับ

นอกจากนี้ หากพิจารณาในด้านการบังคับใช้กฎหมายต่อประชาชน พบว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยมักจะมีลักษณะเป็นการกำหนดหน้าที่ให้กับรัฐและราชการส่วนท้องถิ่นในการจัดการขยะตั้งแต่เก็บ ขน และกำจัดขยะ ตลอดจนรักษาสภาพสะอาดในที่สาธารณะในท้องถิ่นของตน แต่ไม่มีบทบัญญัติในกฎหมายหลักที่กำหนดหน้าที่ให้กับประชาชนในการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง จึงจะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ มีแต่กฎหมายห้ามประชาชนทิ้งขยะในสถานที่ต่าง ๆ เช่น ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. 2535 เป็นต้น แม้จะมีกฎกระทรวงสุขลักษณะการจัดการมูลฝอยทั่วไป พ.ศ. 2560 ข้อ 5 ที่ให้ผู้ก่อมูลฝอยต้องคัดแยกมูลฝอย และให้อำนาจราชการส่วนท้องถิ่นในการออกข้อกำหนดของท้องถิ่นให้มีการคัดแยกมูลฝอย พบว่าท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังไม่ออกข้อกำหนดท้องถิ่นในการคัดแยกมูลฝอยภายใต้กฎหมายดังกล่าว แต่มีการออกข้อบัญญัติ เรื่อง หลักเกณฑ์การคัดแยกมูลฝอย โดยอาศัยพระราชบัญญัติจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น และมาตรา 34/3 (2) แห่งพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติมโดยฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 ซึ่งกำหนดให้ผู้ครอบครองอาคารต้องคัด

แยกมูลฝอยออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ (1) มูลฝอยทั่วไป (2) มูลฝอยอันตราย (3) มูลฝอยนำกลับมาใช้ใหม่ และ (4) มูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน โดยผู้ฝ่าฝืนจะมีโทษปรับ แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายดังกล่าวดีแต่มีปัญหาด้านการบังคับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะด้านการตรวจสอบว่าผู้ครอบครองอาคารเหล่านั้นมีการคัดแยกขยะถูกต้องหรือไม่อาจจะเป็นทั้งการเพิ่มภาระให้กับเจ้าหน้าที่ โดยเฉพาะท้องถิ่นที่มีขนาดเล็กและคลาดแคลนทั้งบุคลากรและงบประมาณ อาจไม่สามารถตรวจสอบได้อย่างทั่วถึง

นอกจากนี้ ในส่วนของค่าธรรมเนียมอัตราที่ต่ำมักจะจัดเก็บเฉพาะค่าธรรมเนียมการเก็บขนขยะมูลฝอยเท่านั้น ไม่สะท้อนต้นทุนที่แท้จริงในการจัดการขยะ ทำให้ประชาชนไม่ตระหนักถึงปริมาณขยะมูลฝอยที่ตนก่อขึ้น และทำให้ท้องถิ่นขาดแคลนงบประมาณในการจัดการขยะมูลฝอยให้มีประสิทธิภาพ อีกทั้งในกรณีที่ประชาชนไม่ชำระค่าธรรมเนียมในการจัดการขยะมูลฝอย องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นยังคงมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องเก็บ ขนและกำจัดมูลฝอยในท้องที่ของตนอยู่ไม่อาจละเว้นไม่เก็บได้ และในกรณีที่ประชาชนร่วมมือกับท้องถิ่นในการลดและคัดแยกขยะ

กฎหมายปัจจุบันยังไม่เปิดช่องให้ท้องถิ่นยกเว้นหรือลดค่าธรรมเนียมให้กับประชาชนกลุ่มนี้ได้ ทำให้ขาดมาตรการจูงใจให้ประชาชนร่วมลดปริมาณขยะ ดังนั้นกฎหมายควรกำหนดให้เป็นหน้าที่ของประชาชนในการลดและคัดแยกขยะให้ชัดเจน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องสร้างความเข้าใจกับประชาชนในเรื่อง

การคัดแยกขยะ และมีระบบรองรับขยะที่ผ่านการคัดแยกให้ถูกต้อง

2. การจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองกง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

ด้วยพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 มาตรา 20 มาตรา 54 มาตรา 55 มาตรา 58 มาตรา 63 และมาตรา 65 ได้กำหนดให้ท้องถิ่นมีอำนาจกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย ประกอบกับ มาตรา 71 แห่งพระราชบัญญัติสภาพาบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2546 บัญญัติให้องค์การบริหารส่วนตำบล อาจออกข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อใช้บังคับในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลได้ เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ และกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการเก็บ ขนและการกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยให้ถูกต้องด้วยสุขลักษณะเพื่อประโยชน์ในการรักษาความสะอาด การจัดระเบียบในการจัดเก็บ ขน กำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย เพื่อให้สามารถบังคับให้มีการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายอย่างเคร่งครัด เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน

ข้อมูลพื้นฐานจากกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ในปี 2563 ตำบลหนองกง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ มีประชากร จำนวน 6,345 คน คิดเป็น 1,588 ครัวเรือน จำนวน 11 หมู่บ้าน มีปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในพื้นที่รับผิดชอบ จำนวน 1 ตันต่อวัน มีขยะติดเชื้อ 50 กิโลต่อวัน โดยขยะของตำบล

หนองกงดังกล่าวอยู่ในเขตความรับผิดชอบในการกำจัดขยะของเทศบาลเมืองนางรอง ดังนั้นขยะทั้งหมดของตำบลหนองกงดังกล่าวจะถูกนำไปรวมกับขยะที่อยู่ในเขตความรับผิดชอบของเทศบาลเมืองนางรอง โดยพบว่าขยะรวมทุกเขตของเทศบาลเมืองนางรองอยู่ที่ประมาณ 30 ตันต่อวัน

แต่ปัญหาการกำจัดขยะของเทศบาลเมืองนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ คือ ปัจจุบันบ่อขยะของเทศบาลถูกปิดเนื่องจากมีปริมาณขยะที่ล้นบ่อขยะและปัจจุบันอยู่ในระหว่างการดำเนินการสร้างบ่อขยะแห่งใหม่แต่บ่อขยะแห่งใหม่ก็ยังไม่ได้รับอนุมัติขออนุญาตไปกว่า 100 ล้านบาท เนื่องจากประชาชนในพื้นที่คัดค้านส่งผลให้เทศบาลเมืองนางรองในปัจจุบันยังไม่มีบ่อขยะเป็นของตนเอง จึงต้องขนขยะทั้งหมดที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนไปทิ้งยังบ่อขยะของเทศบาลสตึก ซึ่งมีระยะทางกว่า 100 กิโลเมตร ทำให้มีค่าใช้จ่ายในการขนและค่ากำจัดอยู่ที่ประมาณ 15,000 บาทต่อวัน หรือประมาณ 450,000 บาทต่อเดือน แต่เงินค่าธรรมเนียมที่ได้จากการจัดเก็บขยะของชุมชนในปัจจุบันไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะของท้องถิ่น นอกจากนั้นยังพบว่าบ่อขยะแต่ละแห่งบางครั้งรับขยะเพียง 1 เทียวต่อหนึ่งคันรถวันเท่านั้น ไม่อนุญาตให้ขนขยะมาทิ้งยังบ่อขยะได้มากกว่านั้น เพราะมีปัญหาเดียวกันทั่วประเทศคือบ่อขยะจะเต็มและจะถูกปิดต้องหาพื้นที่ใหม่ นอกจากนั้นยังพบว่ามีปัญหาด้านการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการเก็บ ขน ที่ประชาชนส่วนมากไม่ชำระตามประเทศของเทศบาลส่งผลให้งบประมาณในการจัดเก็บ และขนขยะไม่

เพียงพอต่อต้นทุนทั้งด้านการจ้างคนเก็บขยะหรือค่าน้ำมันเชื้อเพลิงในการขนขยะ

จากปัญหาดังกล่าวแน่นอนว่าส่งผลต่อการจัดเก็บขยะของเทศบาลเมืองนางรอง กล่าวคือรถเก็บขยะจะเข้าไปจัดเก็บขยะเพียงสัปดาห์ละ 1 วันเท่านั้น หรือถ้ามีปริมาณขยะจำนวนมากรถขยะไม่สามารถเก็บขยะในหมู่บ้านหรือสถานที่ท่องเที่ยวได้ทันบ่อขยะปิดเพราะต้องเดินทางไกลอาจจัดเก็บขยะเป็นสองสัปดาห์ต่อหนึ่งครั้ง เช่นนี้ทำให้ขยะเกิดการตกค้างในชุมชนและพื้นที่ท่องเที่ยว

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยที่ปลายทางเกิดปัญหาหลายประการไม่ว่าจะเป็นปัญหาบ่อขยะเต็ม ทำให้บ่อขยะถูกปิด การขออนุญาตสร้างบ่อขยะแห่งใหม่ทำได้ยากเพราะปัญหาสิ่งแวดล้อม ประชาชนคัดค้าน ส่วนการจะจัดการกำจัดด้วยวิธีการอื่นที่ไม่ใช่การฝังกลบ เช่นการกำจัดขยะมูลฝอยด้วยการสร้างโรงงานเผาขยะ ต้องใช้งบประมาณสูงเกินกว่าศักยภาพของท้องถิ่นขนาดเล็ก เช่นอำเภอนางรองจึงไม่สามารถดำเนินการได้

การจัดการขยะของผู้ประกอบการหรือสถานบริการต่าง ๆ ในเขตตำบลหนองกง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

คำว่า ผู้ประกอบการและสถานบริการต่าง ๆ ในที่นี้ผู้วิจัยหมายถึง ที่พักแรม โรงแรม รีสอร์ท ร้านค้า ร้านอาหาร ร้านกาแฟ สวนน้ำ และสถานที่ท่องเที่ยวทั้งของรัฐและเอกชนที่ให้บริการ

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าตอนต้นว่าผู้ประกอบการหรือสถานบริการเองก็มีหน้าที่ตามกฎหมายในการจัดการขยะของตน ไม่ให้เกิดความสกปรก และยังมีหน้าที่ต้องจ่ายค่าเก็บขนขยะให้กับองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่น เพราะสถานประกอบการดังกล่าวคือสถานที่ที่นักท่องเที่ยวเข้าพักหรือใช้บริการ ดังนั้นเมื่อมีการร่วมตัวกันของนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ก็ส่งผลให้ขยะมากตามไปด้วย

โดยตำบลหนองกงมีการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยววิถีทางวัฒนธรรม เพราะตำบลหนองกงมีการเลี้ยงหม่อน ทอผ้าไหม จึงได้รับการส่งเสริมจากทางภาครัฐให้มีหมู่บ้านท่องเที่ยวด้านผ้าไหม เช่น หมู่บ้านท่องเที่ยวไหมบ้านหนองตาไก่ และหมู่บ้านท่องเที่ยวไหมหนองตาไก่อ้น้อย นอกจากนั้นยังมีสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น ปราสาทหนองกง และตำบลหนองกงยังมีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีร้านอาหารที่ได้รับความนิยมทั้งจากนักท่องเที่ยวในจังหวัดและต่างจังหวัด เช่น บ้านสวนตายาย สหโชคฟาร์มโพธิ์คลับ และยังมีที่พักหรือรีสอร์ท ประมาณ 10 แห่ง นอกจากนั้นยังมีร้านอาหาร ร้าน กาแฟ ประมาณจำนวน 30 แห่ง โดยขยะมูลฝอยส่วนใหญ่ของผู้ประกอบการจะเป็นขยะอินทรีย์หรือขยะเปียกมากที่สุด รองลงมาคือขยะรีไซเคิล

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการพบว่าผู้ประกอบการประมาณร้อยละ 30 มีการคัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้ง โดยคัดแยกเฉพาะขยะประเภท ขวดพลาสติก ขวดแก้ว กระดาษลัง เป็นต้น เพราะสามารถขายได้ราคา

แต่อย่างไรก็ตามขยะอินทรีย์เป็นขยะมีผู้ประกอบการมีมากที่สุด แต่จากการสำรวจพบว่าผู้ประกอบการเพียงประมาณ 2-3 แห่งมีการจัดการขยะอินทรีย์ของตน โดยไม่นำไปทิ้งร่วมกับขยะอื่น

เช่น เศษอาหารนำไปเป็นอาหารสัตว์หรือมีผู้อื่นมารับไปใช้เป็นอาหารสัตว์เลี้ยง เช่น เป็ด ไก่ เป็นต้น

ส่วนขยะประเภทอื่นก็นำมารวมกันและนำไปทิ้งยังถังขยะขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจัดไว้ให้ และผู้ประกอบการก็มีการจ่ายค่าถังขยะเดือนละ 40 บาทให้กับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการดังกล่าวส่วนใหญ่ พบว่า มีปัญหาลังขยะไม่เพียงพอ ทำให้ขยะล้นถังขยะ ประกอบกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมาเก็บขยะเพียงสัปดาห์ละหนึ่งครั้งหรือสองสัปดาห์ครั้ง จึงเกิดปัญหาขยะล้นถัง ทำขยะกระจายไปทั่วบริเวณถังขยะและบางครั้ง สุนัข ไก่ มาคุ้ยเขี่ยอาหาร เกิดความสกปรก ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยและสวยงาม

การจัดการขยะของชุมชนในเขตตำบลหนองกง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

ตำบลหนองกง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 11 หมู่บ้าน ประกอบด้วยบ้านหนองกง หมู่ 1 บ้านโคกพัฒนา หมู่ 2 บ้านหนองตาไก้ หมู่ 3 บ้านหนองตาไก้ หมู่ 4 บ้านหนองตาไก้น้อย หมู่ 5 บ้านโคกพลวง หมู่ 6 บ้านโคกศรีพัฒนา หมู่ 7 บ้านบุตาเวสน์ หมู่ 8 บ้านโคกกำนเหลียง หมู่ 9 บ้านหนองพลวง หมู่ 10 บ้านหนองบัว หมู่ 11 โดยขยะตำบลหนองกงมีจำนวน 1,588 หลังคาเรือน ประชากรรวมทั้งสิ้นจำนวน 6,345 คน

โดยขยะชุมชนมีทั้งขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล ขยะอันตราย และขยะอิเล็กทรอนิกส์ โดยพบว่า ปริมาณขยะในชุมชนเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งการจัดการขยะชุมชนยังมีรูปแบบที่ไม่ชัดเจน โดยแต่ละชุมชนมีการ

จัดการขยะที่ไม่เหมือนกัน บางชุมชนมีความเข้มแข็งในการจัดการขยะตามหลัก 3R โดยผู้นำชุมชนมีการรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ให้มีการจัดการขยะหน้าบ้านของตน มีการรวมกลุ่มกันตั้งธนาคารขยะ หรือกลุ่มออมขยะ โดยบ้างแห่งร่วมกับโรงเรียนในชุมชน แต่อย่างไรก็ตาม พบว่า การรวมกลุ่มในการตั้งธนาคารขยะหรือกลุ่มการออมขยะเหล่านั้นเมื่อขาดการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานภาครัฐอย่างต่อเนื่อง โครงการดังกล่าวก็ยุติลง เหลือเพียงการจัดการขยะในครัวเรือนของชุมชนเท่านั้น เพราะประชาชนเริ่มรู้ว่าขยะบางอย่างมีค่าและสามารถขายได้ จึงมีการคัดแยกขยะในครัวเรือนก่อนนำไปทิ้ง ในขณะที่บางชุมชนยังไม่เคยรวมกลุ่มหรือตั้งธนาคารขยะของชุมชน

แต่อย่างไรก็ตามปัญหาของทุกหมู่บ้านเหมือนกันคือปัญหาลังขยะไม่เพียงพอ กล่าวคือ บางหมู่บ้านมีถังขยะไม่เพียงพอให้ชาวบ้านนำมาทิ้ง บางครั้ง 2-5 หลังคาเรือนแต่มีถังขยะเพียงถังเดียว ส่งผลให้ถังขยะไม่พอต่อความต้องการของชุมชนและเกิดปัญหาขยะล้นถังขึ้น ซึ่งบางชุมชนก็แก้ปัญหาโดยการเอาถังขยะอื่นไปใช้แต่กลับพบว่าเจ้าหน้าที่เก็บขยะก็จะไม่เก็บขยะในถังขยะอื่นไปด้วยเพราะเป็นถังขยะที่ไม่มีตราสัญลักษณ์ของ อบต. กล่าวคือหากบ้านเรือนใดต้องการถังขยะเพิ่มต้องไปซื้อที่ อบต.หรือหน่วยงานที่เก็บขยะให้ อบต.ประกอบกับต้องจ่ายเงินเพิ่มสำหรับถังขยะนั้น อาจเป็นรายสัปดาห์หรือรายเดือนเองไม่เกี่ยวกับชุมชน เป็นเพราะอบต.หรือหน่วยงานที่เก็บขยะให้ อบต.จะจัดถังขยะให้กับชุมชนตามจำนวน

บ้านเรือนที่จ่ายค่าจัดเก็บขยะนั่นเอง ดังนั้นหากบุคคลใดเอากลังขยะตนเองไปวางโดยไม่จ่ายเงินเพิ่มก็ไม่จัดเก็บขยะถึงนั้นนั่นให้ ซึ่งเป็นมาตรการที่หน่วยงานที่จัดเก็บขยะต้องทำเพราะในหนึ่งหมู่บ้านมีหลายครัวเรือนที่ไม่ชำระค่าจัดเก็บขยะจึงส่งผลกระทบต่อรายได้ของหน่วยงานจัดเก็บขยะที่ไม่เพียงพอต่อการจ่ายค่าคนงาน ค่าน้ำมัน ค่าขัดแยกขยะ จึงทำให้หน่วยงานที่จัดเก็บขยะของชุมชนส่งรถมาเก็บขยะเพียงสัปดาห์ละหนึ่งหรือสองสัปดาห์ครั้ง และเก็บแบบรวม แม้ว่าชุมชน หรือสถานบริการบางหรือสถานที่ท่องเที่ยวจะมีถังขยะแบบคัดแยกตามประเภทให้ประชาชนทิ้งขยะก็ตาม แต่ด้วยศักยภาพของหน่วยงานที่จัดเก็บขยะไม่สามารถเก็บแบบคัดแยกประเภทจึงส่งผลให้มีขยะตกค้างในชุมชน ในหมู่บ้าน และในสถานที่ท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ส่วนอัตราค่าธรรมเนียมในการจัดเก็บขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่ามีการจัดเก็บหลังคาเรือนละ 40 บาท แต่เมื่อมีปัญหาถังขยะไม่เพียงพอ และเจ้าหน้าที่มาจัดเก็บเพียงสัปดาห์ละครั้งทำให้ชาวบ้านไม่พอใจและบางหลังคาเรือนก็ไม่จ่ายค่าธรรมเนียมดังกล่าว

ซึ่งจะแตกต่างจากของประเทศญี่ปุ่นซึ่งมีกฎหมายกำหนดให้ประชาชนคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางคือครัวเรือน แต่อย่างไรก็ตามรัฐไม่เพียงแต่บังคับประชาชนเท่านั้น แต่รัฐก็มีระบบการจัดการขยะซึ่งเป็นต้นแบบให้ประชาชนมีระเบียบในการจัดการขยะโดยหน่วยงานของรัฐจะมีรถเก็บขยะแยกตามประเภท เช่น รถเก็บขยะเปียกจะมาจัดเก็บขยะทุกวันเพราะขยะเปียกอาจมีการเน่าเปื้อนและส่งกลิ่นเหม็นและยังอาจเป็นที่เพาะพันธุ์ของแมลงได้ โดยจะมีการกำหนดชัดเจนว่าวันใดมาเก็บขยะประเภทใด

เพื่อให้ประชาชนไม่ต้องนำขยะทุกประเภทมาทิ้งกองไว้ แต่ประชาชนจะนำถังขยะออกมาจากบ้านวางไว้บริเวณจุดเก็บขยะตามวันเวลาที่กำหนด เช่น ขยะเปียกจะมีรถมาจัดเก็บขยะทุกวัน ส่วนขยะประเภทพลาสติกหรือโลหะจะมาจัดเก็บเฉพาะวันจันทร์ ส่วนขยะประเภทอิเล็กทรอนิกส์หรือขยะจะมาจัดเก็บเฉพาะวันอังคาร ส่วนขยะประเภทติดเชื้อหรือขยะอันตรายหรือขยะจะมาจัดเก็บเฉพาะวันพุธเท่านั้น เป็นต้น โดยทุกบ้านจะต้องซื้อถังขยะแต่ละประเภทซึ่งมีสีที่ต่างกันออกไปเพื่อให้ง่ายต่อการจดจำและเป็นการสร้างวินัยในการทิ้งขยะให้ถูกประเภทและถูกวัน

สรุปการจัดการขยะชุมชนจะประสบความสำเร็จต้องเกิดจากทุกภาคส่วนตั้งแต่ภาครัฐ ภาคผู้ประกอบการ และภาคประชาชน โดยปัญหาของทางภาครัฐที่สำคัญก็คือขาดกฎหมายซึ่งเป็นเครื่องมือในการจัดการกับปัญหาขยะตั้งแต่ต้นทางเมื่อกฎหมายไม่เพียงพอ ประกอบกับขาดประสิทธิภาพในการบังคับใช้ เช่น การไม่มีกฎหมายที่เป็นไปตามทฤษฎีผู้ก่อขยะเป็นผู้จ่าย กล่าวคือ เมื่อผู้ประกอบการและประชาชนเป็นผู้ก่อขยะหรือสร้างขยะหรือทำให้เกิดขยะ ผู้ประกอบการและประชาชนก็ต้องมีหน้าที่ในการจัดการขยะของตน เช่น คัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้งและจ่ายค่ากำจัดขยะเหล่านั้น เพราะการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางจะช่วยให้การจัดการหรือกำจัดขยะที่ปลายทางง่ายขึ้น ตลอดจนสามารถนำขยะที่รีไซเคิลได้กลับไปใช้ใหม่ได้ และสามารถทำให้ขยะอินทรีย์มีประโยชน์กับดินและพื้นที่ทางการเกษตร ดังนั้นเมื่อไม่มีกฎหมายที่เป็นเครื่องมือในการกำหนดให้ผู้ก่อขยะมีหน้าที่ต้องคัดแยกและจ่ายค่ากำจัดทำให้ผู้ประกอบการและประชาชนไม่ตระหนัก

ถึงปัญหาและจัดการขยะที่ต้นทางของตนอย่างเพียงพอ เพราะประชาชนจะมีความรู้สึกและเข้าใจว่าถึงแม้ตนไม่จัดการคัดแยกและไม่จ่ายค่าธรรมเนียมในการเก็บขน รัฐก็ยังมีหน้าที่ในการเก็บ ขนและกำจัดอยู่ดี ซึ่งสังเกตได้ความรู้สึกของประชาชนที่ว่าปัญหาล้นถังเกิดจากถังขยะที่ไม่เพียงพอ แต่ประชาชนไม่ได้รู้สึกว่าการมีถังขยะไม่เพียงพอนั้นหมายความว่าครัวเรือนและชุมชนที่มีปริมาณขยะที่มากขึ้น ปัญหาของขยะล้นถังและเกิดความสกปรกไม่ได้ขึ้นอยู่กับถังขยะไม่เพียงพอเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่กลับเป็นตัวสะท้อนให้เห็นว่าครัวเรือนและชุมชนมีขยะมูลฝอยมากขึ้นซึ่งเกิดจากการไม่คัดแยกขยะก่อนทิ้ง เช่นนี้จึงส่งผลต่อพฤติกรรมกาทิ้งขยะของประชาชน ทำให้รัฐต้องทำงานหนักมากขึ้นจนบ่อขยะเต็มปริมาณความจุและต้องดำเนินการปิดบ่อขยะหลายแห่ง จึงไม่สามารถเข้าไปเก็บและขนขยะออกจากชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวไปถึงได้เพียงพอจนทำให้เกิดขยะตกค้างขยะล้นถัง เกิดความสกปรก ไม่สวยงาม ต่อชุมชนและสถานที่ท่องเที่ยว ประกอบกับรัฐไม่ได้มีมาตรการเพิ่มมูลค่าขยะด้วยการคัดแยกที่มีประสิทธิภาพ เช่น มาตรการลดหรือด้อยค่าธรรมเนียมในการจัดเก็บ ขนและกำจัดขยะ ซึ่งถือว่าเป็นมาตรการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการและประชาชนเกิดความตระหนักและให้ความสำคัญกับการคัดแยกขยะก่อนทิ้งด้วย

การอภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง นวัตกรรมทางสังคมในการจัดการและเพิ่มมูลค่าขยะชุมชนเพื่อรองรับการ

ท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ปัญหาของทางภาครัฐที่สำคัญก็คือขาดกฎหมายซึ่งเป็นเครื่องมือในการจัดการกับปัญหาขยะตั้งแต่ต้นทาง เมื่อกฎหมายไม่เพียงพอ ประกอบกับขาดประสิทธิภาพในการบังคับใช้ เช่น การไม่มีกฎหมายที่เป็นไปตามทฤษฎีผู้ก่อขยะเป็นผู้จ่าย กล่าวคือ เมื่อผู้ประกอบการในสถานที่ท่องเที่ยวและประชาชนเป็นผู้ก่อขยะหรือสร้างขยะหรือทำให้เกิดขยะ ผู้ประกอบการและประชาชนก็ต้องมีหน้าที่ในการจัดการขยะของตน เช่น คัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้งและมีหน้าที่ในการรีไซเคิลหรือการนำกลับมาใช้ใหม่ เพราะการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางจะช่วยให้การจัดการจัดเก็บและการกำจัดขยะที่ปลายทางง่ายขึ้น ตลอดจนการคัดแยกขยะจะสามารถเพิ่มมูลค่าจากการขายขยะที่ได้ราคาสูงขึ้น และขยะบางชนิดก็ยังสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้เช่นกัน ดังนั้น เมื่อไม่มีกฎหมายที่เป็นเครื่องมือในการกำหนดให้ผู้ก่อขยะมีหน้าที่ที่ต้องคัดแยกและนำกลับมาใช้ใหม่ จึงทำให้ผู้ประกอบการและประชาชนไม่ตระหนักถึงปัญหาและจัดการขยะที่ต้นทางของตนอย่างเพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับ รณัน จุลชาติ (2560, 87) ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการและปลูกจิตสำนึกของคนเมืองในการคัดแยกขยะ เสนอแนะว่าควรมีการออกกฎหมายและระเบียบข้อบังคับ หรือ มาตรการต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสังคมนั้น ๆ โดยเฉพาะกฎหมายที่มีความสอดคล้องต้องกันของเจตนารมณ์และมีเป้าหมายเพื่อเป็นเครื่องมือในการจัดการขยะทั้งระบบอย่างแท้จริง เช่น เริ่มตั้งแต่แหล่งกำเนิดขยะ (ต้นน้ำ) จนถึงกำจัดและทำลาย (ปลาย

น้ำ) ดังเช่นกฎหมายของต่างประเทศที่มีการกำหนดให้ครัวเรือนมีการคัดแยกขยะอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับ พหุชนันท์ รักพงษ์ไทย (2560, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง มาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมการนำขยะมูลฝอยจากครัวเรือนประเภทพลาสติกกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) จากการศึกษาพบว่า ทั้งประเทศญี่ปุ่น และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีมาตรการทางกฎหมายที่สอดคล้องกัน โดยมีการกำหนดอย่างชัดเจนในดับบทกฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่ในการร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการรีไซเคิลขยะมูลฝอยประเภทพลาสติก นอกจากนี้ทั้งสองประเทศยังกำหนดหน้าที่ในการรีไซเคิลให้กับบรรดาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็น ตัวกลางหรือผู้ประสานในการเก็บรวบรวมขยะที่มีคัดแยกแล้วเพื่อนำไปสู่กระบวนการรีไซเคิลเองหรือผ่านผู้ประกอบการธุรกิจรีไซเคิลต่าง ๆ เป็นต้น ในขณะที่ประเทศไทยกฎหมายเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการนำขยะมูลฝอยประเภทพลาสติกกลับมาใช้ใหม่ของไทย ยังไม่มีการบัญญัติชัดเจนแยกออกจากกฎหมายการจัดการขยะมูลฝอยอื่น ๆ แต่บัญญัติไว้ในกฎหมายหลายฉบับและมุ่งเน้นไปที่การจัดการขยะโดยวิธีการอื่น ๆ มากกว่า และสอดคล้องกับ สุนีย์ มัลลิกะมาสย์ และคณะ (2543, บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะชุมชน พบว่า ปัญหาขยะนำมาซึ่งผลกระทบต่อสุขภาพ อนามัย ความ เป็นอยู่ที่ดี คุณภาพที่ดีของประชาชน และสิ่งแวดล้อม โดยมีสาเหตุสำคัญมาจากผลพวงการบริหารจัดการของประชาชน ทำให้ปริมาณขยะเพิ่มมากขึ้นจนเกินขีดความสามารถของราชการส่วนท้องถิ่นที่จะกำจัดให้หมดไปได้ ปัญหาจึงสะสมมาจนถึงปัจจุบัน แต่

อย่างไรก็ตามปัญหานี้สามารถแก้ไขได้ด้วยวิธีการลดปริมาณขยะด้วยการให้ผู้ทิ้งขยะมีหน้าที่คัดแยกขยะ ก่อนทิ้ง ขยะส่วนหนึ่งที่คัดแยกจะเป็นขยะมีมูลค่านำไป reuse หรือ recycle ได้ ขยะส่วนหนึ่งนำไปทำเป็นปุ๋ยหมักได้ จึงคงเหลือส่วนที่จะทิ้งน้อยลง และสอดคล้องกับ พงศ์พันธุ์ เอ่งฉ้วน (2564) ศึกษาเรื่อง ข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบว่าด้วยการจัดการขยะและน้ำเสียในเมืองท่องเที่ยวทางทะเล พบว่า ปัญหาขยะในแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลมีความเสื่อมโทรมไม่ว่าจะเกิดจากนักท่องเที่ยว เกิดจากการสาธารณสุขของประชาชน และจากการพัฒนาด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วบริเวณชายฝั่ง ขาดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย โดยไม่คำนึงถึงความเสื่อมโทรมที่จะเกิดขึ้นกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวทางทะเลเมื่อได้รับความนิยมสูงการเพิ่มปริมาณขยะมูลฝอย ของเสีย และน้ำทิ้งจากสถานที่พักรม ร้านอาหาร และสถานบริการอื่น ๆ ทำให้เกิดมลพิษต่อสภาพแวดล้อมและสิ่งมีชีวิตในทะเล รวมทั้งผลกระทบเกี่ยวเนื่องที่จะเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นสุขภาพอนามัยของมนุษย์ เศรษฐกิจ สังคม ระบบนิเวศและผลกระทบต่อการท่องเที่ยว จึงควรมีการออกกฎหมายท้องถิ่นในการจัดการขยะและน้ำเสียในเมืองท่องเที่ยวทางทะเลให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ ประโยชน์แบ่งออกเป็นสองแนวทาง คือ แนวทางในการจัดการขยะชุมชน และแนวทางในการเพิ่มมูลค่าขยะชุมชน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แนวทางในการจัดการขยะชุมชน

แนวทางในการจัดการขยะชุมชนด้วยมาตรการส่งเสริมและมาตรการบังคับ โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1.1 ท้องถิ่นควรออกมาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมให้ครัวเรือนและสถานประกอบการในที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้งตามประเภท โดยวิธีการสร้างแรงจูงใจให้เกิดการคัดแยกขยะด้วยวิธีการลดค่าธรรมเนียมในการเก็บขยะชุมชนลง กล่าวคือเมื่อครัวเรือนหรือสถานประกอบการในที่ท่องเที่ยวใด ๆ มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้งและสามารถลดปริมาณขยะของลงได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ก็จะลดการเก็บค่าธรรมเนียมในการเก็บขยะลงหรือหากมีการจัดการได้ดีมากอาจจะงดค่าธรรมเนียมสำหรับรายนั้น เพื่อให้ชุมชนเห็นอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนถึงผลดีของการจัดการคัดแยกขยะของตน ซึ่งถือว่าเป็นมาตรการส่งเสริมให้ประชาชนมีการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางที่มีประสิทธิภาพอีกแนวทางหนึ่ง

แต่อย่างไรก็ตามเมื่อประชาชนมีการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางแล้วรัฐก็ควรมีการจัดเก็บแบบคัดแยกเช่นกัน เหมือนประเทศญี่ปุ่นที่มีการกำหนดวันเก็บขยะแต่ละประเภทที่ชัดเจนเช่นถ้าเป็นขยะเปียก

หรือที่เรียกกันว่าขยะอินทรีย์ เช่น ผัก เศษอาหารฯ จะมีการจัดเก็บทุกวันเพราะเป็นของที่เน่าเสียได้ ดังนั้นอาจส่งกลิ่นและเป็นแหล่งเพาะพันธุ์แมลงได้ ส่วนขยะประเภทอื่น ๆ เช่น ขยะอิเล็กทรอนิกส์ มีการจัดเก็บสัปดาห์ละวัน โดยกำหนดชัดเจนว่าเป็นวันใด เช่น จัดเก็บเฉพาะวันอาทิตย์ เช่นนี้จะส่งผลให้ประชาชนก็มีระเบียบวินัยในการทิ้งขยะอิเล็กทรอนิกส์ กล่าวคือจะนำมาวางทิ้งบริเวณถังขยะอิเล็กทรอนิกส์เฉพาะวันอาทิตย์เท่านั้น ก่อนวันอาทิตย์ก็จะเก็บไว้ที่บ้านก่อน เช่นนี้จะทำให้บริเวณที่ทิ้งขยะไม่เกิดการหมักหมมหรือกองไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยนั่นเอง ส่วนขยะอื่น ๆ เช่น ขวดพลาสติกก็เช่นกัน

1.2 ควรปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้เหมาะสมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ออกกฎระเบียบกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมที่สอดคล้องกับสภาพการจัดการขยะที่แท้จริง และควรมีบทกำหนดโทษสำหรับครัวเรือนหรือสถานประกอบการในที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่ไม่จ่ายค่าธรรมเนียมในการเก็บขยะตามกฎหมายท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ และสามารถปฏิบัติได้จริง

เพราะในปัจจุบันประชาชนเป็นผู้ผลิตขยะ ดังนั้นจึงควรมีกฎหมายที่กำหนดให้ชัดเจนเป็นหน้าที่ของประชาชนในการจัดการขยะด้วย ไม่ใช่ให้เป็นหน้าที่ของรัฐหรือท้องถิ่นเพียงอย่างเดียวเป็นผู้จัดการ ประกอบกับค่าธรรมเนียมในการจัดเก็บขยะในปัจจุบันก็ไม่เพียงพอต่อการจัดการขยะของแต่ละท้องถิ่นอยู่แล้ว จึงส่งผลต่อการจัดเก็บขยะในชุมชน

กล่าวคือ เมื่อท้องถิ่นมีเงินไม่เพียงพอต่อการจัดการขยะ เช่น ไม่สามารถซื้อรถเก็บขยะ หรือจ้างพนักงานเก็บขยะ หรือคัดแยกขยะได้ทันต่อปริมาณกับขยะในชุมชนและสถานที่ท่องเที่ยวจึงส่งผลให้มีขยะตกค้างในชุมชนหรือสถานที่ท่องเที่ยวชุมชนในอำเภอต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะช่วงฤดูการท่องเที่ยวหรือเทศกาลท่องเที่ยวต่าง ๆ

1.3 สนับสนุนและขยายผลให้มีการจัดการขยะมูลฝอย ตั้งแต่บ้านเรือน สถานประกอบการ รวมทั้งสถานบริการต่าง ๆ ทั้งในชุมชนและในสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อลดปริมาณการเกิดขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย สนับสนุนการเลือกใช้สินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมให้เกิดกลไกการคัดแยกและนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ให้มากที่สุด ส่งเสริมการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เลือกใช้วัสดุที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมสามารถนำกลับไปใช้ประโยชน์ ลดของเสียในขั้นตอนการผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีอายุการใช้งานนานขึ้น สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำได้หลายครั้ง เพื่อให้เกิดการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน

1.4 ท้องถิ่นควรพัฒนาและปรับปรุงกฎหมายกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอย รวมทั้งเข้มงวดการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพ

1.5 สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนตั้งแต่ระดับเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย ตั้งแต่การลดการเกิดขยะมูลฝอยจากบ้านเรือน สถานประกอบการ รวมทั้งสถานบริการต่าง ๆ ตลอดจนพัฒนาระบบการคัดแยกขยะมูลฝอย ในพื้นที่

ท่องเที่ยวให้เหมาะสมและเพียงพอต่อปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว

2. แนวทางการเพิ่มมูลค่าขยะชุมชน

การเพิ่มมูลค่าขยะชุมชนสามารถแบ่งออกเป็นสองแบบ คือ การเพิ่มมูลค่าจากการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง และการเพิ่มมูลค่าขยะชุมชนจากรีไซเคิลหรือการนำกลับมาใช้ใหม่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การเพิ่มมูลค่าขยะชุมชนจากการคัดแยกขยะตามประเภทก่อนทิ้ง

หากประชาชนรู้ว่าขยะแต่ละประเภทมีค่า ก็จะมีการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง ดังนั้น การรณรงค์ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับมูลค่าขยะเมื่อมีการคัดแยกตามประเภทอย่างถูกวิธี ก็จะสามารถทำให้ขยะในครัวเรือนมีมูลค่าเพิ่มขึ้น ประกอบการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนจัดการขยะครัวเรือน เช่นนี้ก็จะทำให้ประชาชนแต่ละครัวเรือนมีการคัดแยกขยะแต่ละประเภทเก็บรวบรวมไว้เพื่อรอขายให้กับร้านรับซื้อของเก่าได้ แต่อย่างไรก็ตามขยะบางประเภท เช่นขยะอิเล็กทรอนิกส์ ต้องมีการคัดแยกอย่างถูกวิธีจะทำให้ประชาชนมีความปลอดภัยและสามารถขายได้ราคาแพงกว่าขยะทั่วไป

2.2 การเพิ่มมูลค่าขยะชุมชนจากการนำกลับมาใช้ใหม่ (รีไซเคิล)

การนำกลับมาใช้ใหม่หรือการรีไซเคิล เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการจัดการขยะชุมชนที่ก่อให้เกิดการร่วมกลุ่มกันอบรมและพัฒนาฝีมือที่สามารถสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนได้เช่นกัน โดยเฉพาะขยะบางประเภทที่ไม่มีการรับซื้อจากร้านของเก่า เช่น ถู กากแฟ ก่อฉนวน ก่อฉนวน ก่อฉนวน ก่อฉนวน เป็นต้น หากมีการ

ส่งเสริมอบรมพัฒนาฝีมือในการจัดสานวัสดุเหลือใช้ดังกล่าวเป็นกระเป๋าสื่อของในรูปแบบต่าง ๆ ก็สามารถนำกลับมาใช้ใหม่และอาจเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน โดยเฉพาะคนชราหรือแม่ได้ได้เช่นกัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาโมเดลกฎหมายลดค่าธรรมเนียมการจัดเก็บขยะครัวเรือน สำหรับผู้ที่คัดแยกขยะตามประเภทที่กำหนด เนื่องจากในปัจจุบันท้องถิ่นมีเฉพาะกฎหมายกำหนดเฉพาะอัตราค่าธรรมเนียมในการจัดเก็บ ขน กำจัดขยะเท่านั้น แต่ยังไม่มียกกฎหมายและมาตรการสร้างแรงจูงใจในการคัดแยกขยะครัวเรือนหรือสถานประกอบการหรือสถานบริการในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ว่าหากมีการคัดแยกขยะอย่างถูกวิธีจะสามารถลดค่าธรรมเนียมลงได้ ดังเช่นที่รัฐเคยมีมาตรการลดการใช้ไฟฟ้าหรือการใช้น้ำประปาสูง ที่หากครัวเรือนใดใช้ไฟฟ้าหรือน้ำประปาไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนด กล่าวคือใช้น้อยนั่นเอง จะได้ลดหรืองดค่าไฟฟ้าหรือค่าน้ำประปาสูงในเดือนนั้นหรือเดือนถัดไป ซึ่งจากการศึกษาพบว่ามาตรการดังกล่าวแม้เป็นระยะเวลาสั้นแต่พบว่าชุมชนและครัวเรือนมี

ความกระตือรือร้นในการลดการใช้ไฟฟ้าและน้ำประปาสูง จึงถือว่ามาตรการส่งเสริมดังกล่าวประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง ดังนั้นหากนำมาศึกษาและใช้กับการจัดการขยะชุมชนอาจส่งผลให้ประชาชนเกิดการคัดแยกขยะก่อนทิ้งเช่นนี้ก็จะเป็นการลดขยะจากต้นทางได้เช่นกัน

2. ศึกษากฎหมายท้องถิ่นต้นแบบว่าด้วยการคัดแยกขยะครัวเรือน

เนื่องจากในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเฉพาะในการกำหนดให้ประชาชนมีการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางคือครัวเรือน จึงส่งผลให้ประเทศไทยมีขยะรวมที่ไม่ผ่านการคัดแยกเป็นจำนวนมาก ทำให้ยากต่อการจัดการกำจัดและทำลายหรือการนำกลับมาใช้ใหม่ ซึ่งแตกต่างจากต่างประเทศ เช่น ญี่ปุ่น ที่มีการกำหนดให้มีการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางคือครัวเรือน ดังนั้นแม้ปริมาณขยะของญี่ปุ่นจะมีมากกว่าประเทศไทยแต่เมื่อมีการคัดแยกแล้วจึงง่ายต่อการจัดการหรือกำจัด ส่งผลให้ไม่เหลือขยะตกค้างที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเหมือนประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

ดำริ กำนางษ์. (2562). การจัดการขยะเหลือศูนย์โดยการมีส่วนร่วมของพหุภาคี เขตเทศบาลเมืองหัวหิน

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์ และ

มนุษยศาสตร์, 9(3), 236-244.

พัชรนันท์ รักพงษ์ไทย. (2560). มาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมการนำขยะมูลฝอยจากครัวเรือนประเภท

พลาสติกกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

รณัน จุลชาติ. (2560). แนวทางการจัดการและปลูกจิตสำนึกของคนเมืองในการคัดแยกขยะ. กรุงเทพฯ:

หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร.

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2545). รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อนุสรฯ สว่างชัย. (2555). ยุทธศาสตร์การจัดการขยะเกาะภูเก็ต กรณีศึกษาจังหวัดภูเก็ต ดุษฎีนิพนธ์ปริญญา

ดุษฎีบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา. ภูเก็ต: มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.

อำนวย บุญรัตน์ไมตรี (2544). การจัดทำบริการสาธารณะร่วมกันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: ศึกษากรณี

การจัดการขยะ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง <https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?>

buriramguru. (2019). เปิดสถิตินักท่องเที่ยวเยือนเมืองบุรีรัมย์ 2552-2561. สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2562

จาก <http://www.buriramguru.com/traffic-tourist-buriram-2010-2018/>

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537

พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540

แผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559-2564)

แผนปฏิบัติการประเทศไทยไร้ขยะมูลฝอยตามแนวทางประชารัฐระยะ 1 ปี (พ.ศ. 2559-2560)